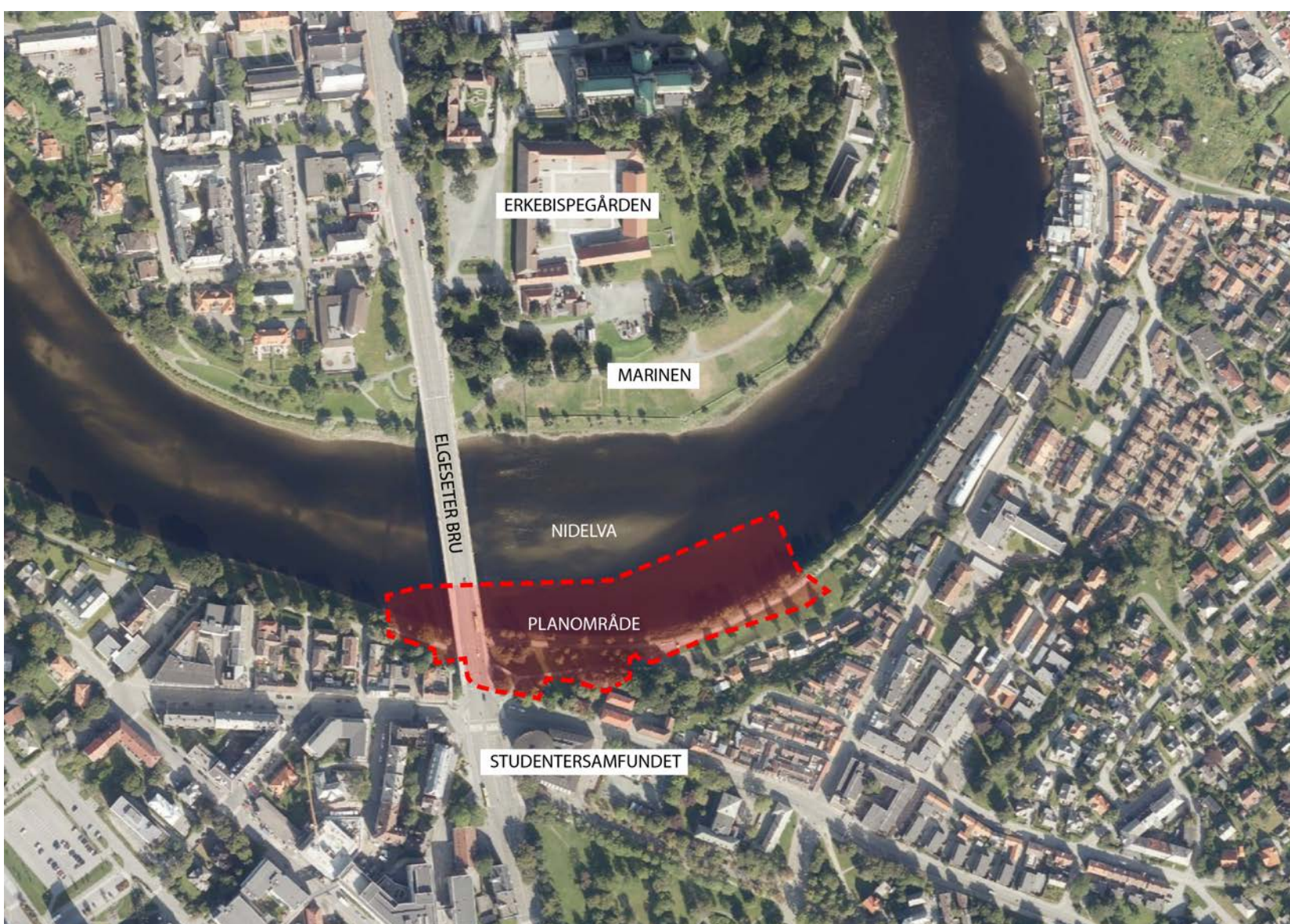

Utredning: Kulturminner

Vedlegg til reguleringsplanforslag r20190005:

Detaljregulering av området mellom Elgeseter bru og Vollafallet.

Oppdragsgiver: Studentersamfundet i Trondheim

Oppdrag: 1730 Fylling i Nidelva

Dato: 08.02.2019

Utarbeidet av: Agraff Arkitektur AS

KS: LHA/JS

Innholdsfortegnelse

1. Kulturmiljø som berøres av planavgrensningen 2
2. Kulturminner som berøres av planavgrensningen: 3
- 2.1. Elgeseter Bru: Vurdering av møter med brukar og søylerekke 4
3. Kulturmiljø som ligger inntil planavgrensningen: 5
4. Arkeologisk minne som ligger inntil planavgrensningen: 6
5. Ikke kartlagte/kjente automatisk fredda kulturminner 7

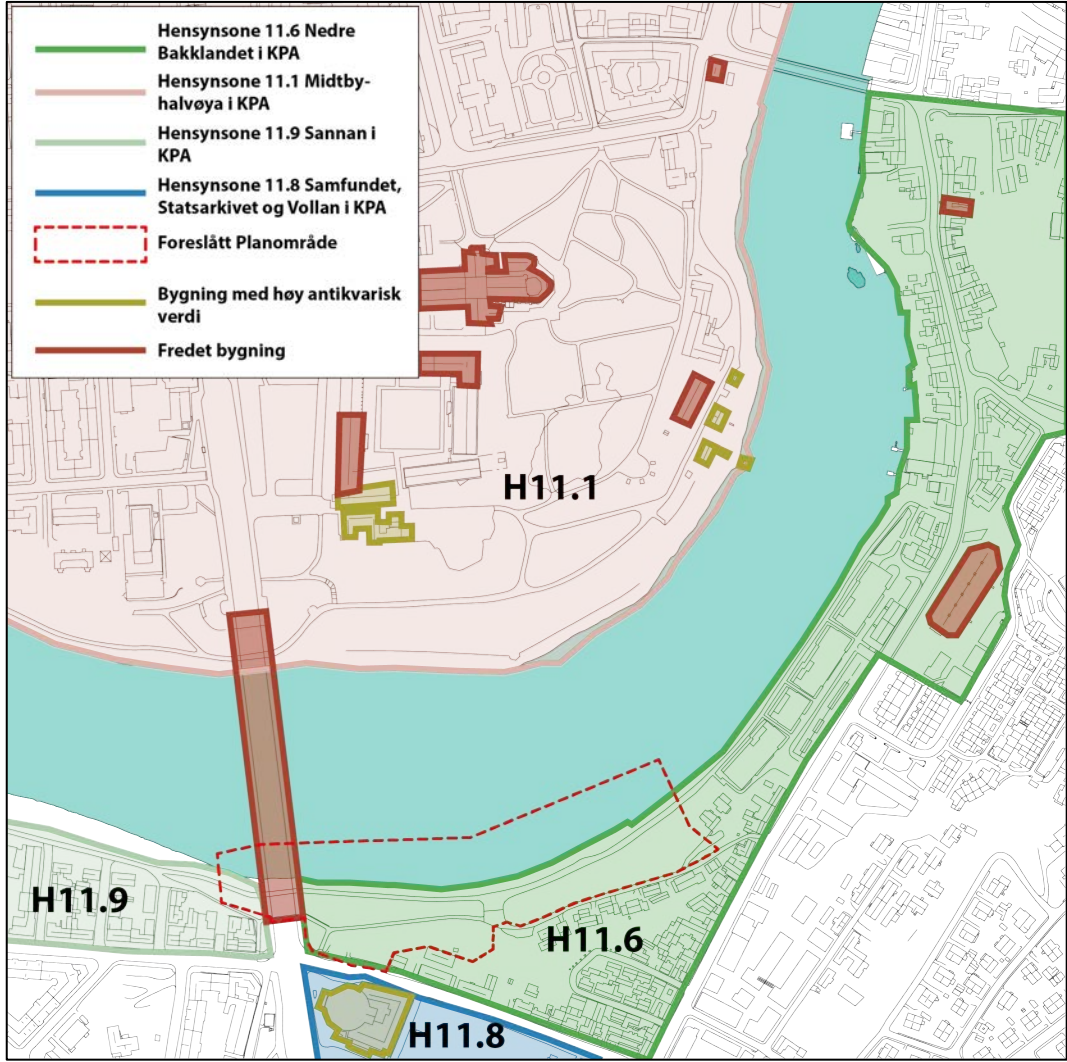
Innledning

Denne utredningen er utarbeidet i sammenheng med planarbeidet med r20190005: Detaljregulering av området mellom Elgeseter bru og Vollafallet (Trondheim Kommune).

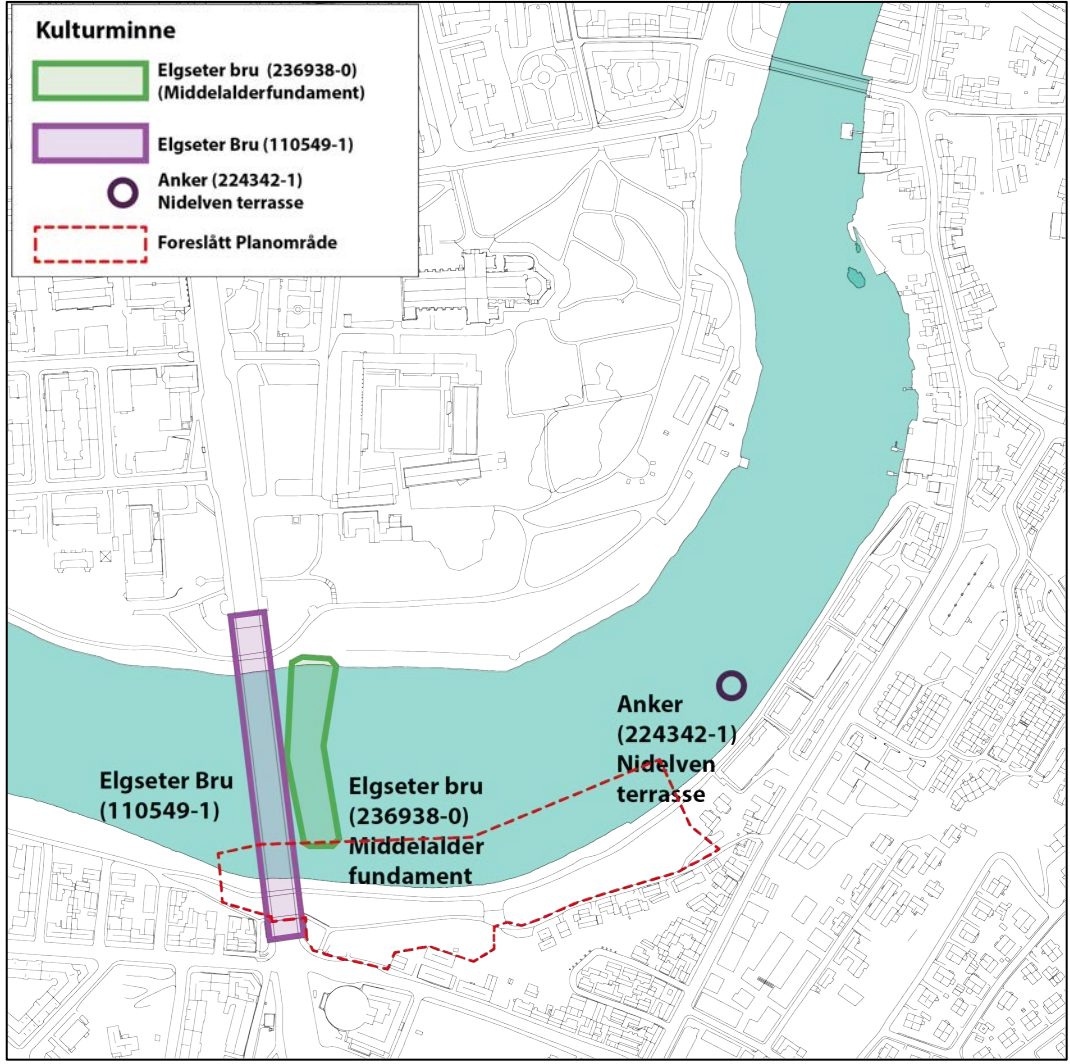
I oppstartsmøtet for reguleringsplanen ble det påpekt: «*Hvordan elvebredden utformes vil påvirke hvordan vi opplever kulturminner. Planområdet er en del av hensynssone bevaring kulturmiljø Nedre Bakklandet, der det også er flere bygninger i klasse B (høy antikvarisk verdi) og C (antikvarisk verdi) og en fredet bygning (Teglverket). Planområdet ligger tett opp mot verdifulle kulturminner som Samfundet (klasse A – svært høy antikvarisk verdi), Elgeseter bru (fredet) og de fredede bygningene på andre siden av elva, Nidarosdomen og Erkebispegården. Midtbyhalvøya er også hensynssone bevaring kulturmiljø. Planområdet tangerer fundamentene for Elgeseter bru og tiltaket vil måtte forholde seg til utformingen av dem, og ikke rokke ved stabiliteten av dem.*»

Planområdet ligger midt i smørøyet for opplevelsen av flere kulturminner og -miljø i Trondheim. Denne utredningen er en gjennomgang av de ulike kulturmiljø, kulturminner og fornminner som er innenfor planen og i influensområdet til planen, samt konsekvenser av planforslaget for disse.

1. Kulturmiljø som berøres av planavgrensningen

Grunnlag	Beskrivelse dagens situasjon	Konsekvenser av planforslaget
<p>Kommuneplanens arealdel 2012-2024 Vedlegg 5 Hensynssoner utvalgte kulturmiljø:</p> <p>11.1 Midtbyhalvøya Det helt sentrale og totalt dominerende kulturmiljøet i Trondheim. Av flere grunner, bla. arbeidet med en egen midtbyveileder som gjennomføres i 2012, er det valgt å betrakte og definere Midtbyen som ett samlet kulturmiljø. Inneholder en rekke fredete bygninger og flere spesialregulerte bygninger og miljøer. Midtbyen er Trondheims fremste og mest verdifulle kulturmiljø, med meget høy verdi også i nasjonal sammenheng</p> <p>11.6 Bakklandet Sammenhengende 1800-talls forstadsbebyggelse som strekker seg fra Klostergaten i syd til Innherredsveien i nord. Den ene av byens to første forsteder (den andre er 10.3, IIa), påbegynt utbygd som forstad på slutten av 1600-tallet. Nåværende bebyggelse er i hovedsak fra første halvdel av 1800-tallet. Inneholder i tillegg i en lang rekke boliganlegg også Bakklandsbryggene - et sjøhusmiljø som utfyller bryggemiljøene på byhalvøya (og som sammen med 11.4 Øvre Elvehavn, konstituerer Trondheims gamle Elvehavn). Inneholder et unikt brominne-Bybroen, fra 1861. Det aller meste av Bakklandet er spesialregulert, men et område lengst nord mangler regulering.</p> <p>11.8 Studentersamfundet, Statsarkivet og Vollan; inkl. Elgeseter gml. kirkegård og "Grensen" Markant institusjons- og parkmiljø, med relasjon til tidligere NTH på Gløshaugen. Viktig som oppsluttende miljø for Høyskolen. Høyskolealléen og de øvre deler av parken er fredet. "Grensen" er et pitoresk trehusmiljø, som ligger oppe på en bratt skrent (skjæring) som danner overgang til Korsgata/Singsakerbakkenområdet. Vollan (Elgeseter) er en av de gamle gårdene i byens nære omegn; Studentersamfundet er en ytterst særegen bygning med stor høyskolehistorisk, arkitektonisk og antkvarisk verdi.</p> <p>11.9 Sannan En liten, sent 1800-talls bygningsgrend rett vest for Elgeseter bro, med verdi bl.a. som miljøskapende og særlig godt eksponert bebyggelse i parkområdet langs elven.</p>	 <p>Aktsomhetskart Kulturmiljø</p> <p>Planområdet overlapper hensynssone 11.6 Bakklandet og H 11.9 Sannan, og er omkranset av H11.1 Midtbyhalvøya, H11.8 Studentersamfundet, statsarkivet og Vollan.</p>	<p>Siden planområdet har svært god visuell kontakt med Nidelva, Nidarosdomen, og Samfundet har området fine forutsetninger for å kunne formidle sentrale deler av Trondheims historie. Dette kan skje "intuitivt" ved at man får øye på noe interessant, blir nysgjerrig og søker kunnskap om det man ser. En annen mulighet er at det settes opp fysiske skilt som forteller historien direkte. Uansett løsning vil muligheter for opphold langs søndre elvebredd også gi bedre muligheter for historiefremføring.</p> <p>H11.6 Bakklandet: Tiltaket vil ikke endre omgivelser eller utsikt for bebyggelsen her i stor grad, men siden elvebredden utvides vil vannspeilet reduseres og område for rekreasjon og grønt økes. En utvidelse av elvebredden vil tilby flere muligheter for opphold langs søndre elvebredd. Dette vil bedre muligheten for å kunne se og oppleve de sentrale kvalitetene i kulturmiljøet på motsatt side av elva: Nidarosdomen, Erkebispesgården, de store løvtrærne og bastionene på Marinen.</p> <p>H11.1 Midtbyhalvøya: Tiltaket vil endre elvebreddens fasade mot domkirkeområdet. I dag varierer elvebredden mellom naturskråning mot elv, støttemur under Elgseter bru, og bolverk i tre. For å minske tiltakets utstrekning i plan og samtidig oppnå stor vekt på tillagte masser, anbefales en løsning med vertikal forstøtning.</p>

2. Kulturminner som berøres av planavgrensningen:

Grunnlag	Beskrivelse dagens situasjon	Konsekvenser av planforslaget
<p>Kulturminnesøk</p> <p>Anker (224342-1) Kulturminne under vann Anker Ferdse, samferdse, kommunikasjon; Ute av bruk Eldre enn 100 år Midten av 1800-tallet Automatisk fredet Kulturminneloven av 1978, Paragraf 14 (Skipsfunn) Vernedato: 2016-05-25 KulturminneID: 224342-1</p> <p>Elgseter bru (236938-0) Arkeologisk minne Bru Ferdse, samferdse, kommunikasjon Vikingtid - middelalder Automatisk fredet Kulturminneloven av 1978 Paragraf 4 (Automatisk fredning) Vernedato: 2018-01-26 KulturminneID: 236938-0 Rester etter brukar i Nidelven.</p> <p>Elgseter Bru (110549-1) 143 SVV NVP / Elgeseter bru – Bru nr 16-0406 - 143 SVV NVP Teknisk/Industrielt minne Bru Ferdse, samferdse, kommunikasjon 1951 Forskriftsfredet Kulturminneloven av 1978 Paragraf 22a (Fredning av byggverk og anlegg i statens eie) Vernedato: 2008-04-17 KulturminneID:110549-1 <i>Fredningen har som formål å sikre og bevare et utvalg vegrelaterte byggverk og anlegg som er representative for den historiske utviklingen av vegenettet i Norge fra omkring 1537 og fram til i dag, knyttet til hele spekteret av Statens vegvesens virksomhet over hele landet. Fredningen av broene skal sikre deres arkitektur og hovedpreg. Både broanleggets hovedstruktur, organisering og detaljering som tekniske løsninger, materialbruk, overflater og det fysiske preget som viser funksjon, skal opprettholdes. Formålet med fredningen av installasjoner og utstyr er å bevare objektets tekniske spesifikasjoner. Formålet med fredningen av det enkelte objekt, er nærmere omtalt i verneplanen. Brua er et eksempel på hvordan nyere veganellegg på en god måte tilpasses eldre bygningsarkitektur av nasjonal betydning. Brua har med sine slanke søyler og stramme utforming høy arkitektonisk verdi.</i></p>	 <p>Kulturminner Av kulturminner som berøres av planområdet finner vi Anker (224342-1), Elgseter Bru (110549-1) fra 1951 som er forskriftsfredet og Elgseter bru (236938-0) som er et fornminne og således automatisk fredet.</p>	<p>Anker (224342-1) Selv om det er mindre sannsynlig at tiltaket i Nidelven vil berøre ankeret, bør det likevel i videre planlegging og anleggsarbeid utarbeides en instruks for hvordan kulturminnet skal sikres i byggefasen. Det er også nødvendig med nøyaktige koordinatfester av kulturminnet.</p> <p>Elgseter bru (236938-0) Etter marinarkeologiske undersøkelser og tilstandsvurdering av kulturminnet, fremgår det at kulturminnet som konsekvens av tiltaket vil kunne påføres uopprettelig skade ved endringer i vannføringen. Sikringstiltak på stedet vil i seg selv sannsynligvis medføre ødeleggelse, og vil derfor i liten grad være mulig å gjennomføre. Det er derfor besluttet å søke om dispensasjon fra kulturminneloven, slik at restene av kulturminnet kan hentes opp før arbeidet med motfylling begynner. (Uttalelse etter gjennomført arkeologisk registrering, Trøndelag fylkeskommune, 18.12.18)</p> <p>Elgseter Bru (110549-1) En ny mur over fyllingen i Nidelva vil gå på utsiden av eksisterende mur som omgir søndre søylerekke og avsluttes i elvesiden vest for brua. Tiltaket vil ikke berøre det teknisk/industrielle minnet Elgeseter bru (110549-1) direkte. Den nye muren vil ligge lavere enn eksisterende mur og vil derfor ikke påvirke opplevelsen av den stramme og slanke formen som karakteriserer Elgeseter bru. Land under brua vil bli belagt med smågatestein slik som i dag.</p>

2.1. Elgeseter Bru: Vurdering av møter med brukar og søylerekke

Elgeseter bru har en enkelhet i linjeføringen som bør forsterkes. Broen kommer vinkelrett inn på elvebredden og møter en forstøtningsmur som har to oppgaver:

1: Den holder på plass grusstien som følger elven på nedre nivå.

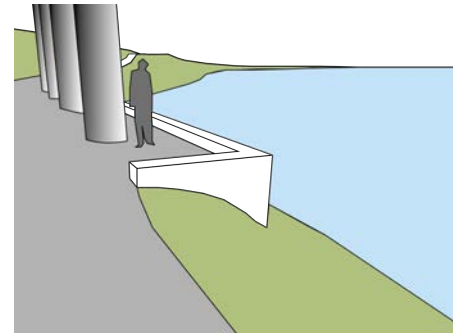
2: Den rammer inn den første søylerekken i sør.

Forstøtningsmur sikrer søylepunkt. Søndre brukar

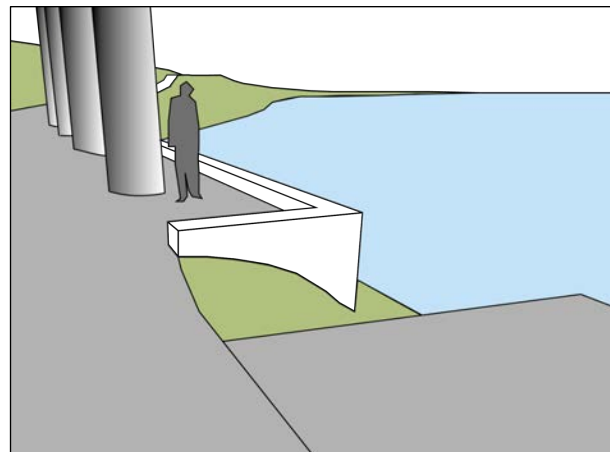

Forstøtningsmur sikrer søylepunkt. Søndre brukar

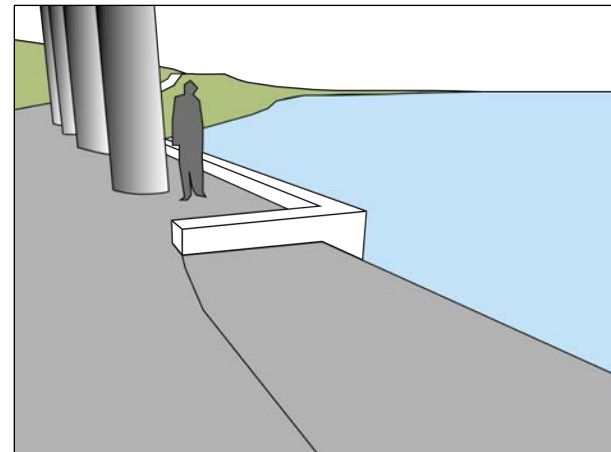
Illustrasjon: dagens situasjon

Dette betyr at avslutningen av fyllingen må få en klar utforming i møte med brukaret. Som et utgangspunkt kan det skisseres tre alternativ:

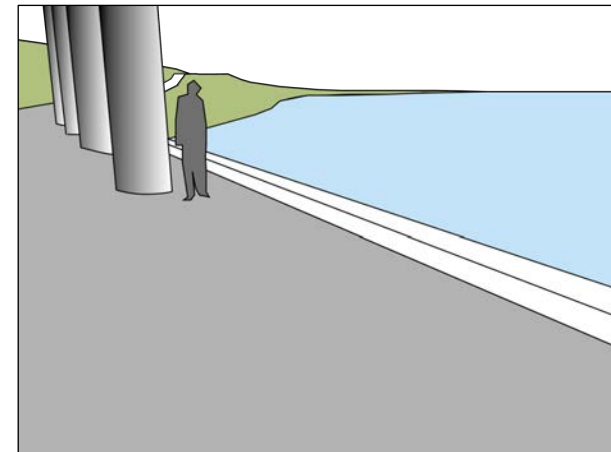
Alt.A: Skille mellom avslutning av fylling og støttemur.

Dette vil bevare uttrykket til muren intakt, men kan skape et uavklart mellomrom. En adskilt løsning gir frihet i utforming og avslutning av fylling og dekket oppå.

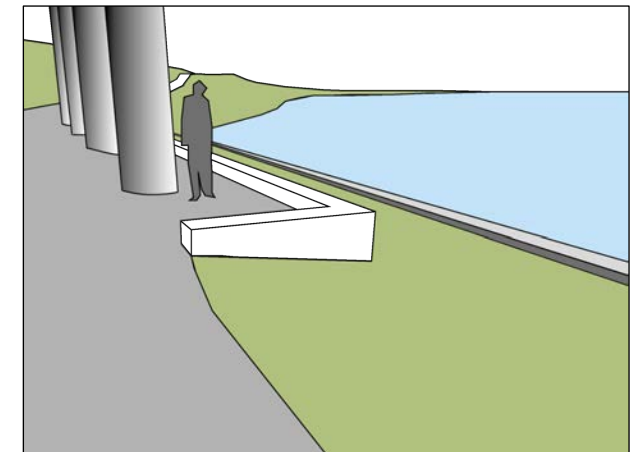
Alt.B: Avslutning av fylling underordnes eksisterende støttemur

Dette alternativet kan gi en klar og tydelig avslutning. Ulempen er at geometri på fyllingen låses i større grad.

Alt.C: Avslutning av fylling bygges sammen med eksisterende støttemur

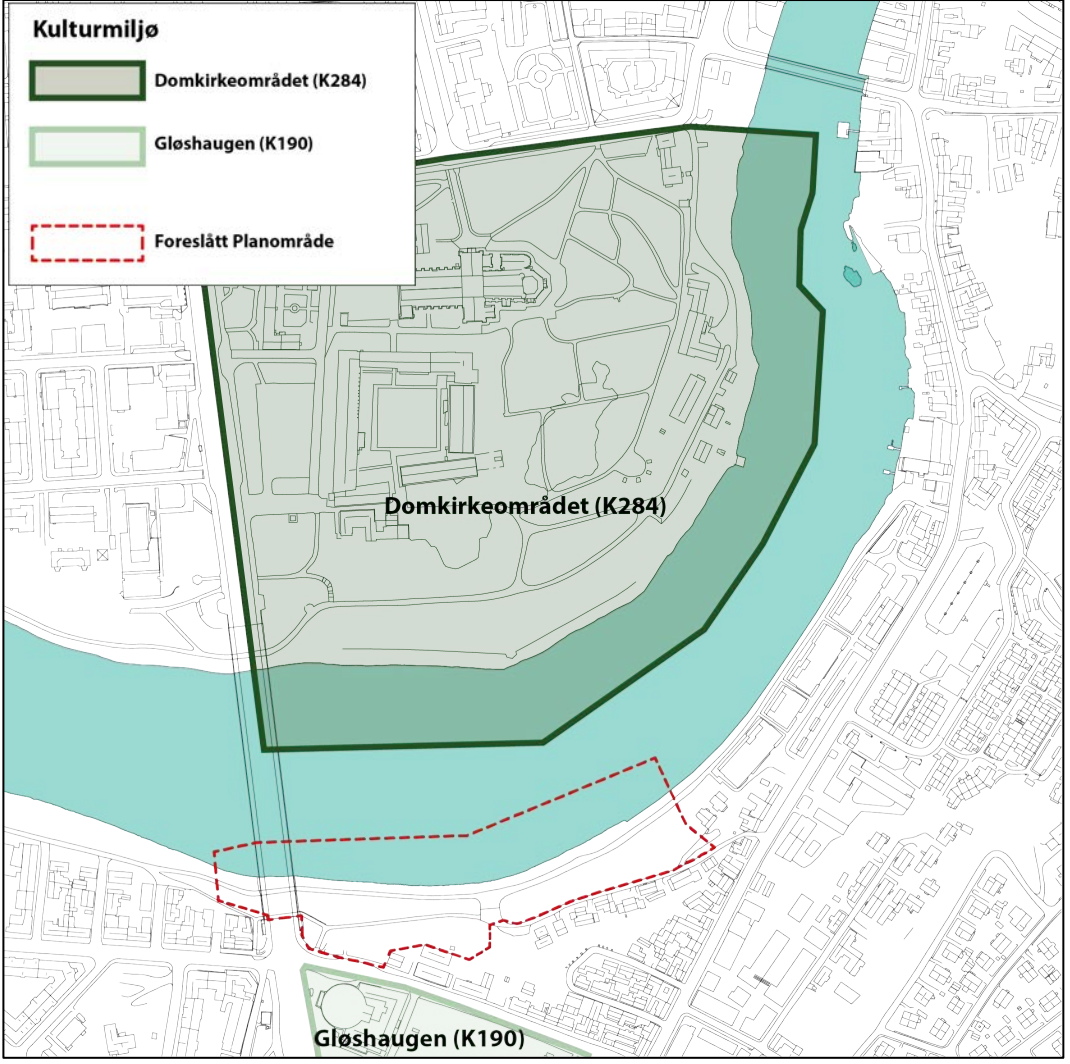
Dette forslaget kan gi en veldig klar og tydelig avslutning av fyllinga, samtidig som brua møter land på en geometrisk ren måte. Ulempen er at man må modifisere det eksisterende brukaret som er en del av den opprinnelige utformingen av Elgeseter bru. I likhet med forslag B vil denne måten å møte støttemuren på begrense formingsmulighetene for fyllingen.

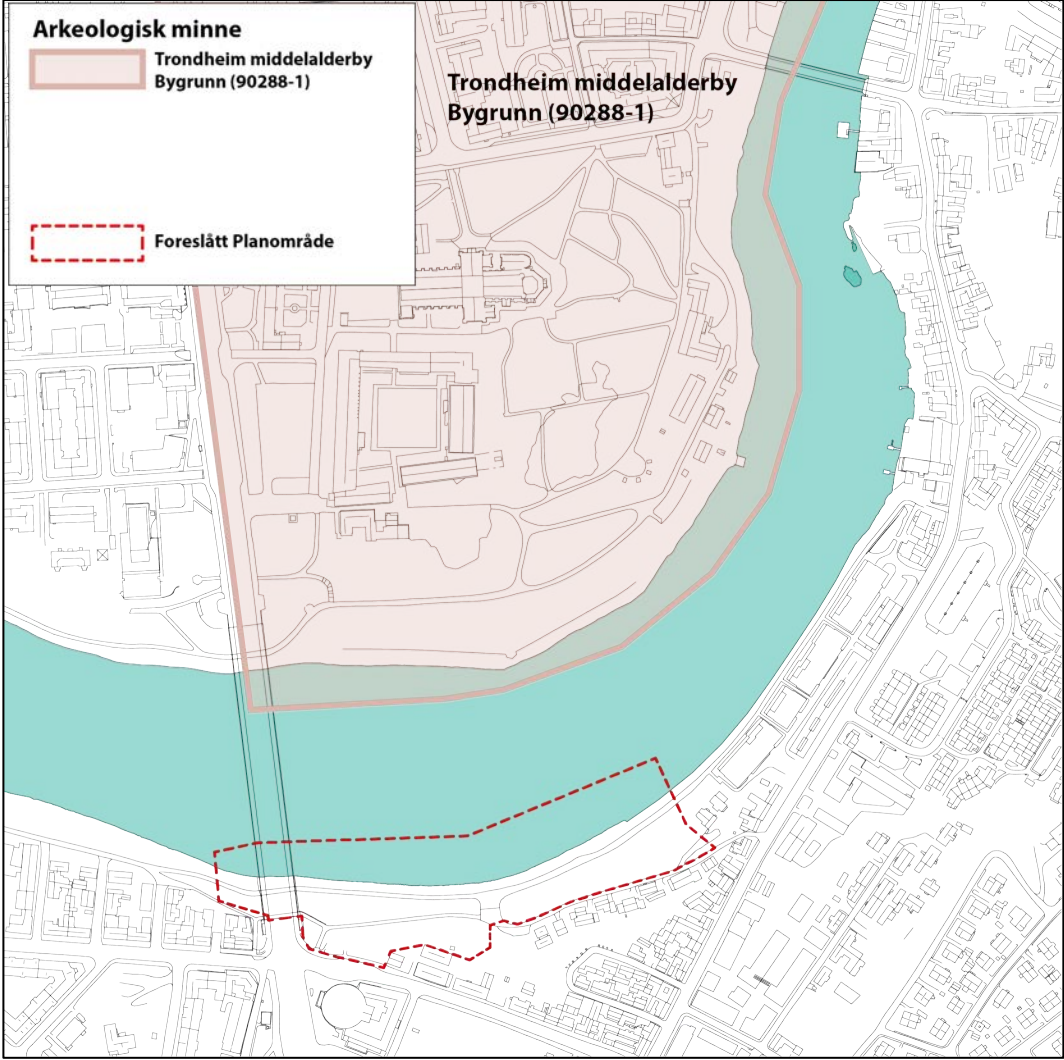
Alt D: Fylling trekkes forbi og avsluttes mot elvekanten vest for brua

Forstøtningsmuren for fyllingen ligger lavere enn muren rundt søylerekken. Terrenget faller svakt ned fra gang- og sykkelvegen til nivå med fyllingen. Muren og fyllingen underordner seg brua. Dette alternativet anbefales fordi det gir frihet i utformingen til å ivareta geotekniske og hydrologiske forhold, samtidig som forholdet mellom bruas mur og fyllingens mur er tydelig og med et avklart hierarki.

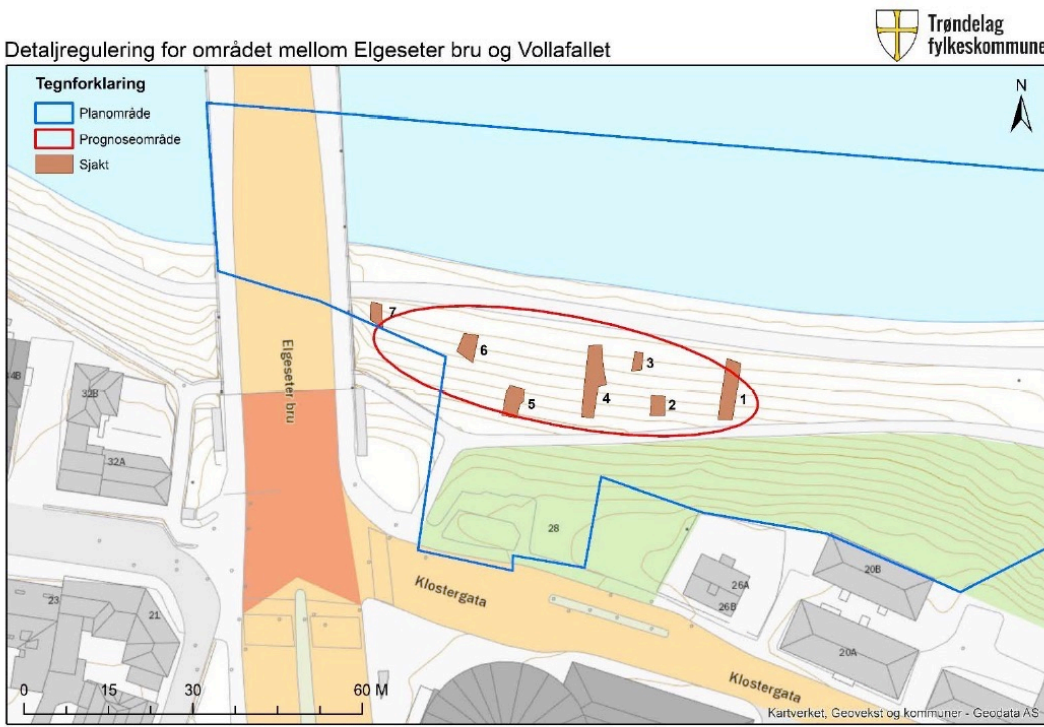
3. Kulturmiljø som ligger inntil planavgrensningen:

Grunnlag	Beskrivelse dagens situasjon	Konsekvenser av planforslaget
<p>Kulturminnesøk</p> <p>Domkirkeområdet (K284) Art: Nasjonale interesser i By Ansvarlig organisasjon: Riksantikvaren, Hovedkontor Kulturhistorisk kontekst: Ikke registrert Området omfatter spesielle objekter av høy kulturhistorisk verdi knyttet til landets geistlige historie, og har en viktig rolle i de europeiske kirkers pilegrimssteder og pilegrimstradisjoner. Innenfor denne avgrensningen i Trondheim har landets mest betydningsfulle og ressurskrevende kirkebygg med tilliggende anlegg blitt bygget. Dette reflekterer blant annet hvor viktig bisepsetet var, slik som i samband med striden mellom setet og sentralmakten i landet, og senere konflikten med nabolandet Sverige i øst. Området bevitner sentrale aspekter av fremveksten av Trondheim som maktsentrum i både europeisk og norsk historie, og forteller dermed også mye om norsk byhistorie generelt. Området utgjør sørøstre kvadrant av sentrumshalvøya. Den avgrenses av Prinsens gate i vest og Bispegata i nord, og elveløpet mot sørøst. KulturminneID: K284</p> <p>Trondheim Gløshaugen (K190) Art: Nasjonale interesser i By Bystruktur: Planlagt Ansvarlig organisasjon: Riksantikvaren, Hovedkontor Kulturhistorisk kontekst: ikke registrert Gløshaugen består i dag av et markant, samlet og sluttet bygningsmiljø. Det opprinnelige utbyggingsmønsteret, dog med visse endringer, er blitt fulgt helt opp til nå. Denne bebyggelsen bekroner Gløshaugen-høyden syd for byhalvøya som en form for trondheims Akropolis. Som et av de mest prominente elementene i bybildet bevitner og kroppsliggjør det tydelige bildet av universitetet nittenhundretallets kunnskaps- og teknologiutvikling, og den kulturen som ble (og fortsetter å bli) dannet rundt den. Med bakgrunn i dette er det tydelig at de elementene som finnes innenfor interesseområdet i sitt møte og samspill med byen har nasjonal interesse. Gløshaugen ligger sør for Trondheim sentrum, rett sør for Elgeseter bru. Delområdet omfatter hele universitetsområdet på Gløshaugen, samt Studentersamfunnet og Elgeseter gravlund. KulturminneID: K190</p>		<p>Domkirkeområdet (K284) Tiltaket vil endre elvebreddens fasade mot domkirkeområdet. I dag varierer elvebredden mellom naturskråning mot elv, støttemur under Elgeseter bru, og bolverk i tre. For å minske tiltakets utstrekning og samtidig oppnå stor vekt på tillagte masser, anbefales en løsning med vertikal forstøtning.</p> <p>Utsikten fra Domkirkeområdet mot planområdet vil endres ved at dagens steinfylling langs søndre elvebredd erstattes med en vertikal mur. Utforming av fyllingen, avslutning mot Elgeseter bru og materialvalg blir viktig for å ivareta opplevelsen av elverommet og tilstøtende arealer. En god utforming vil heve inntrykket fra Domkirkeområdet, ved at elvebredden får et mer opparbeidet uttrykk, i samklang med de opparbeidede parkområdene på begge sider av elva. Samtidig må det etterstrebes at fyllingen ikke oppleves som en fylling, men at elvebreddens forløp ser ut som at den alltid har vært slik.</p> <p>Trondheim Gløshaugen (K190) Tiltaket vil gi økt stabilitet for området ved Studentersamfunnet og Fængselstomta.</p>

4. Arkeologisk minne som ligger inntil planavgrensningen:

Grunnlag	Beskrivelse dagens situasjon	Konsekvenser av planforslaget
<p>Kulturminnesøk</p> <p>Trondheim middelalderby Opprinnelig funksjon: Bolig, bosetning Art: Byanlegg Enkeltminneart: Bygrunn Middelalder Ansvarlig organisasjon: Riksantikvaren, Hovedkontor Automatisk fredet Synlig Ja KulturminneID 90288</p> <p>Restene av middelalderens bybebyggelse ligger lag på lag, tett innpakket i ulike typer avfall og jordmasser som har samlet seg opp eller blitt påført gjennom tidene. Slike avsetninger blir kalt "kulturlag". Jevn fuktighet og fravær av oksygen gjør at organisk materiale som tre, lær, tekstil og bein kan bevares i kulturlagene. Restene av middelalderbyen trues i dag av gravearbeider i forbindelse med forandringer i infrastrukturen og ved husbygging. En trussel på lang sikt er senkningen av grunnvannsnivået som kan medføre at middelalderens kulturlag tørker ut og at de til nå bevarte restene av trehus og gjenstander blir ødelagt.</p>	 <p>Arkeologisk minne Trondheim middelalderby Bygrunn (90288-1)</p> <p>Trondheim middelalderby Bygrunn (90288-1)</p> <p>Foreslått Planområde</p>	<p>Arkeologisk minne Det er ikke forventet at Trondheim Middelalderby, bygrunn (90288-1) med ulike kulturlag vil bli påvirket av fyllingen.</p>

5. Ikke kartlagte/kjente automatisk freda kulturminner

Grunnlag	Beskrivelse dagens situasjon	Konsekvenser av planforslaget
<p>Mulighet for å finne ikke kartlagte/kjente automatisk freda kulturminner gjelder i all hovedsak eventuelle kulturminner i kulturlagene på land, langs elvebredden. Det ble gjennomført maskinell søkejakt i det området med størst potensiale for å treffe på rester av brukar fra middelalderen. Det ble til sammen åpnet sju sjakter, der ingen viste seg å være funnførende.</p> <p>“Når det gjelder en mulig påvisning av brokar og/eller brohode fra middelalderen kan man anta at kulturminner rundt elvekanten ved Elgeseter bru ligger for dypt til å bli påvirket av videre utfylling i området. (...) Ved denne arkeologiske registreringen ble det ikke påvist noen automatisk freda kulturminner.” (Rapport fra arkeologisk registrering, Trøndelag fylkeskommune, 13.12.18)</p> <p>I forbindelse med marinarkeologiske undersøkelser av Elgseter bru (236938-0) ble det også gjort visuelle undersøkelser i resten av planområdet.</p> <p>“Hele reguleringsområdet i Nidelva ble undersøkt visuelt av marinarkeologer gjennom dykkerundersøkelser. (...) Det ble ikke påvist andre kulturminner under vann innenfor reguleringsplaneområdet som er fredet etter kml §4 eller §14 enn brokaret og de løse stukkene.” (Uttalelse etter gjennomført arkeologisk registrering, Trøndelag fylkeskommune, 18.12.18)</p>	<p>Detaljregulering for området mellom Elgeseter bru og Vollafallet</p> <p>Plassering av sjakter for arkeologisk registrering. (Rapport fra arkeologisk registrering, Trøndelag fylkeskommune, 13.12.18)</p>	<p>Etter arkeologiske undersøkelser på land og i vann er det ikke gjort nye funn. Det er derfor lite sannsynlig at tiltaket vil få konsekvenser for ikke kartlagte/kjente automatisk freda kulturminner.</p>